

Тернопільський національний економічний університет
Кафедра фінансів суб'єктів господарювання і страхування

Міждисциплінарна курсова робота

з дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання»
на тему:

**«ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТА
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ РИНКУ»**

Студента 4 курсу, ФСГ-42 групи
напряму підготовки фінанси і кредит

Харчишин Е.В.

Керівник:

к.е.н., доцент, Спасів Н. Я.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

Зміст

ВСТУП.....	3
1.ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	5
2.ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	12
3.НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	21
ВИСНОВОК.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	28

ВСТУП

Актуальність теми. Для виробництва продукції кожному суб'єкту господарювання, поряд із основними засобами, необхідний оборотний капітал, який включає до свого складу виробничі запаси сировини, матеріалів, палива, тари тощо, залишки незавершеного виробництва та витрати майбутніх періодів. Спожитий в процесі виробництва оборотний капітал залучаються до сфери обігу вже в товарній формі у вигляді готової продукції на складі та відвантажених товарів, які після цього у міру реалізації переходять у грошову форму – грошові засоби в розрахунках, грошові засоби в касі підприємства та на його рахунку в банку. Товарна й грошова форми ресурсів, які перебувають в сфері обігу, належать до коштів обігу. Актуальність теми курсової роботи слід пов'язати з необхідністю вирішення проблеми незбалансованості оборотного капіталу суб'єктів господарювання. негайного вирішення потребують питання, пов'язані з ефективністю управління оборотним капіталом господарюючого суб'єкта, що забезпечить його стабільний економічний розвиток. Проблеми формування оборотного капіталу підприємства досліджували вчені-економісти: М.Д. Білик, І.О. Бланк, С.О. Булгакова, Л.Д. Буряк, Г.Г. Кірейцев, М.Я. Коробов, А.П. Куліш, А.М.Поддєрьогін, О.О. Терещенко та інші. Проте, ряд аспектів залишається мало дослідженими та потребують подальшого розгляду, зважаючи на реалії сьогодення.

Метою роботи є поглиблення теоретичних положень, аналіз діючої практики формування оборотного капіталу підприємства, а також напрями його нарощування в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні **завдання:**

– визначити економічну суть, з'ясувати склад та охарактеризувати функціональну роль оборотного капіталу суб'єкта господарювання;

- розглянути джерела формування оборотного капіталу суб'єкта господарювання;
- проаналізувати структуру та динаміку оборотного капіталу суб'єкта господарювання;
- проаналізувати ефективність формування і використання оборотного капіталу суб'єкта господарювання.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал суб'єкта господарювання, тобто його матеріальні та інші цінності, які обслуговують операційну діяльність господарського суб'єкта і повністю використовуються протягом одного виробничо-комерційного циклу.

Предметом дослідження виступає процес формування оборотного капіталу суб'єкта господарювання.

Інформаційною базою для написання курсової роботи слугували: підручники та навчальні посібники, статті у науково-практичних журналах, нормативно-правова база діяльності підприємств, звітні дані господарюючого суб'єкта.

ВСТУП

Актуальність теми. Для виробництва продукції кожному суб'єкту господарювання, поряд із основними засобами, необхідний оборотний капітал, який включає до свого складу виробничі запаси сировини, матеріалів, палива, тари тощо, залишки незавершеного виробництва та витрати майбутніх періодів. Спожитий в процесі виробництва оборотний капітал залучаються до сфери обігу вже в товарній формі у вигляді готової продукції на складі та відвантажених товарів, які після цього у міру реалізації переходять у грошову форму – грошові засоби в розрахунках, грошові засоби в касі підприємства та на його рахунку в банку. Товарна й грошова форми ресурсів, які перебувають в сфері обігу, належать до коштів обігу. Актуальність теми курсової роботи слід пов'язати з необхідністю вирішення проблеми незбалансованості оборотного капіталу суб'єктів господарювання. негайного вирішення потребують питання, пов'язані з ефективністю управління оборотним капіталом господарюючого суб'єкта, що забезпечить його стабільний економічний розвиток. Проблеми формування оборотного капіталу підприємства досліджували вчені-економісти: М.Д. Білик, І.О. Бланк, С.О. Булгакова, Л.Д. Буряк, Г.Г. Кірейцев, М.Я. Коробов, А.П. Куліш, А.М.Поддєрьогін, О.О. Терещенко та інші. Проте, ряд аспектів залишається мало дослідженими та потребують подальшого розгляду, зважаючи на реалії сьогодення.

Метою роботи є поглиблення теоретичних положень, аналіз діючої практики формування оборотного капіталу підприємства, а також напрями його нарощування в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні **завдання:**

– визначити економічну суть, з'ясувати склад та охарактеризувати функціональну роль оборотного капіталу суб'єкта господарювання;

- розглянути джерела формування оборотного капіталу суб'єкта господарювання;
- проаналізувати структуру та динаміку оборотного капіталу суб'єкта господарювання;
- проаналізувати ефективність формування і використання оборотного капіталу суб'єкта господарювання.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал суб'єкта господарювання, тобто його матеріальні та інші цінності, які обслуговують операційну діяльність господарського суб'єкта і повністю використовуються протягом одного виробничо-комерційного циклу.

Предметом дослідження виступає процес формування оборотного капіталу суб'єкта господарювання.

Інформаційною базою для написання курсової роботи слугували: підручники та навчальні посібники, статті у науково-практичних журналах, нормативно-правова база діяльності підприємств, звітні дані господарюючого суб'єкта.

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах ринкових відносин оборотний капітал є запорукою для кожного суб'єкта господарювання ефективно здійснювати виробничу діяльність з метою отримання певного доходу. Саме оборотний капітал обслуговує сферу виробництва, споживається в одному виробничому циклі та його вартість повністю переноситься на вартість виготовленої продукції. Він за своєю природою являє собою мінімально необхідні для виконання виробничої програми запаси сировини, основних матеріалів, напівфабрикатів, допоміжних матеріалів, палива, запасних частин для ремонту, малоцінних і швидкозношуваних предметів, а також незавершеного виробництва.

Оборотний капітал у джерелах фінансової літератури поділяють на оборотні виробничі фонди і фонди обігу. Фонди обігу, хоча і не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі, але є необхідним елементом для забезпечення єдності виробництва і обігу. Фонди обігу складаються із запасів готової продукції на складі підприємства; товарів, відвантажених покупцям; залишку грошових коштів на рахунку в банку і в касі підприємства.

Оборотні виробничі фонди і фонди обігу знаходяться в постійному русі і забезпечують безперервний кругообіг засобів. При цьому відбувається постійна і закономірна зміна форм авансованої вартості: з грошової вона перетворюється на товарну, потім – на виробничу і знову – на товарну і грошову. Тобто, кругообіг оборотного капіталу відбувається за схемою:

$$Г - Т \dots В \dots - Т1 - Г2,$$

де Г – грошові кошти, які авансуються господарюючими суб'єктами;

Т – засоби виробництва;

В – виробництво;

T1 – готова продукція;

Г2 – грошові кошти, одержані від продажу продукції.

Крапки (...) означають, що обіг капіталу перервано, але процес його кругообігу триватиме в сфері виробництва.

Таким чином, виникає об'єктивна необхідність авансування коштів для забезпечення безперервного руху оборотних виробничих фондів і фондів обігу з метою створення необхідних виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і умов для її реалізації.

Рух оборотних виробничих фондів і фондів обігу складає єдиний процес, який забезпечується відповідним оборотним капіталом. Це дає можливість об'єднати оборотні виробничі фондів і фондів обігу в єдине поняття – оборотний капітал. У навчальній літературі зустрічаються різні трактування оборотного капіталу підприємства. На думку Поддєрьогіна А.М., „оборотний капітал – це кошти, авансовані в оборотні виробничі кошти і кошти обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку” [9, с. 200]. На думку Слав'юка Р.А., „оборотні кошти (оборотний капітал) – це частина капіталу підприємства, вкладеного в його поточні кошти, сукупність оборотних виробничих коштів, коштів обігу, авансованих для забезпечення поточної діяльності” [4, с. 108]. Е. Нікбахт і А.А. Гроппеллі зосереджують свою увагу на понятті „чистого робочого капіталу” у зв'язку із тим, що він представляє собою „показник ліквідності” , коли йдеться про менеджмент робочого капіталу. Чистий робочий капітал, в традиційній західній термінології представляє собою власні оборотний капітал [7]. Василенко В.О. відзначає, що оборотний капітал підприємства формуються і використовуються з досить локальною метою – для обслуговування лише операційної діяльності,

пов'язаної із процесами поточного виробництва продукції та її реалізації. Це визначає високий ступінь залежності потреби в оборотних активах від обсягу виробничої діяльності підприємства [2, с. 160].

Оборотний капітал виробничого підприємства характеризує групу мобільних коштів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують його операційну діяльність і в наслідок високого рівня їхньої ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями. Різноманітність видів і груп оборотних коштів потребує проведення відповідної класифікації їх із метою конкретизації форм і методів управління ними на підприємстві [2, с. 161]. Отже, оборотний капітал – це сукупність коштів, авансованих в оборотні виробничі кошти і кошти обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.

Оборотний капітал розкривають свою сутність при виконанні відповідних функцій (рис. 1.1).

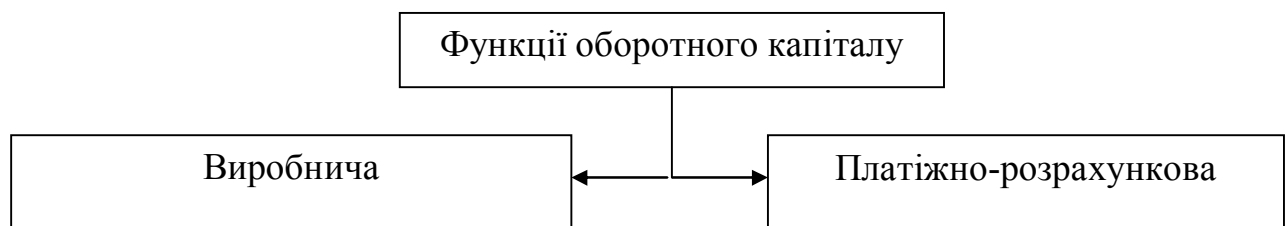

Рис. 1.1. Функції оборотних коштів [1, с. 105]

Виробнича функція забезпечує безперервність процесу виробництва при постійному процесі формування на підприємстві запасів матеріальних ресурсів. Платіжно-розрахункова функція оборотних коштів передусім впливає на стан тієї частини коштів, яка вилучена до сфери обігу, впливає безпосередньо на стан розрахунків і в цілому на грошовий обіг. Як свідчить вітчизняний досвід, в умовах розвитку ринкових відносин від платіжно-розрахункової дисципліни, своєчасності і повноти платежів, і, відповідно,

прояву зазначеної функції оборотних коштів залежить загальний платіжний стан підприємства.

Склад оборотних коштів – це сукупність окремих елементів оборотних виробничих коштів і коштів обігу. Склад і класифікацію оборотних коштів підприємства відобразимо на рисунку 1.2.

До оборотних виробничих фондів належать: сировина, основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини для ремонтів, малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів. А кошти обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, у дебіторській заборгованості, а також вкладені в короткострокові цінні папери.

Рис. 1.2. Склад і класифікація оборотних коштів [11, с. 106]

Отже, оборотний капітал – це економічні кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку. Функціональна роль оборотного капіталу в процесі виробництва суттєво відрізняється від ролі основного капіталу. Оборотні засоби забезпечують безперервність процесу виробництва. Характерною їх особливістю є швидкість обороту. Речові елементи оборотного капіталу повністю споживаються в кожному виробничому циклі шляхом зміни своєї натурально-речової форми і повністю включаються до вартості виготовленої продукції. Кругооборот капіталу охоплює шість стадій: грошові кошти, процес постачання, виробничі запаси, процес виробництва, продукти виробництва і процес реалізації. Особливості управління оборотним капіталом визначаються структурною належністю господарюючих суб'єктів [11, с. 178].

Правильне розуміння економічного змісту оборотного капіталу потребує, насамперед, усвідомлення його фінансової природи, його не слід ототожнювати з матеріальними цінностями, в які оборотний капітал вкладено, тобто з оборотними фондами і фондами обігу, оскільки останні є головним чином засобами виробництва (сировина, матеріали, напівфабрикати), готовими виробами, товарами і лише в незначній частині – коштами (наприклад, для виплати заробітної плати робітникам і службовцям та інші тимчасово вільні гроші). Оборотний капітал обслуговує економічний обіг оборотних фондів і фондів обігу підприємств. Авансуючись у грошовій формі для купівлі підприємством сировини, матеріалів, виплати заробітної плати, він в процесі виробництва переходять у незавершене виробництво, а потім в готову продукцію, у сферу розрахунків, а після реалізації готової продукції знову вивільняється у своїй первісній формі, тобто у формі коштів, готових для авансування. Для того, щоб процес виробництва й реалізації відбувався безперервно, необхідно, щоб оборотний капітал був вкладений одночасно на всіх стадіях кругообігу.

Отже, в цілому, оборотний капітал підприємств можна згрупувати за трьома ознаками:

- залежно від їх участі у кругообігу коштів;
- за методами планування, принципами організації та регулювання;
- за джерелами формування.

Відповідно до першої ознаки оборотний капітал поділяється на оборотний капітал, авансований в оборотні виробничі фонди, та оборотний капітал, авансований у фонди обігу. Такий розподіл оборотного капіталу обумовлений наявністю в кругообігу коштів двох самостійних сфер – сфери виробництва і сфери обігу. Зростання питомої ваги оборотних коштів, розміщених у сфері виробництва, свідчить про ефективніше використання оборотного капіталу.

Залежно від методів планування оборотний капітал поділяється на нормований та ненормований. Необхідність розподілу оборотних коштів на нормовані й ненормовані впливає з економічної доцільності досягнення найкращих результатів за найменших витрат. Встановлення нормативів за окремими статтями оборотних коштів уможливіє забезпечення безперервної діяльності підприємства за умови оптимальних виробничих запасів, розмірів незавершеного виробництва, залишків готової продукції. До нормованих оборотних коштів належать оборотний капітал у виробничих запасах, незавершеному виробництві та витратах майбутніх періодів, у залишках готової продукції на складах підприємств. Ненормований оборотний капітал включає кошти обігу за винятком готової продукції на складі.

За джерелами формування оборотний капітал поділяється на:

- валовий оборотний капітал;
- чистий оборотний капітал;

– власний оборотний капітал [5, с. 220-222].

Окрім цього, класифікують оборотний капітал так: за видами (запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів; запаси готової продукції; дебіторська заборгованість; інші види оборотних коштів); за характером участі в операційному процесі (оборотний капітал, який обслуговує виробничий цикл; оборотний капітал, який обслуговує фінансовий цикл підприємства); за ліквідністю (високоліквідний; швидко ліквідний; низько ліквідний); за оборотністю (з високою оборотністю; з низькою оборотністю) [6, с. 50].

Класифікація оборотних коштів має важливе значення, оскільки дає можливість підприємству визначити оптимальний склад і структуру, потребу та джерела формування оборотних коштів. Від цього значною мірою залежить фінансовий стан підприємства.

2.ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Оборотний капітал суб'єкта господарювання є найбільш мобільною частиною його майна, оскільки до оборотних коштів відносяться ті види майнових цінностей, які повністю споживаються за один виробничий цикл. При цьому слід зазначити, що елементи оборотного капіталу, вкладеного в поточні кошти підприємства, постійно переходять із сфери виробництва у сферу обігу і знову повертаються у виробництво.

Обсяг коштів ТОВ «Терком» щорічно зростає (на початку 2014 року він був більшим на 1571,7 тис. грн., ніж на початку 2015 року). Зростання обсягу коштів підприємства зумовлене зростанням обсягу необоротних і оборотних коштів. Частка оборотних коштів ТОВ «Терком» на початку 2014 року у порівнянні з початком 2015 року зросла на 5,74% і склала 50,3% у загальній структурі коштів підприємства. Це свідчить про підвищення рівня мобільності капіталу, який є важливим показником оцінки фінансового стану підприємства. Однак, зростання обсягу оборотного капіталу не повинно відбуватися за рахунок зростання обсягу необоротного, а поряд з ним, при цьому темп зміни оборотного капіталу повинен перевищувати темп зміни необоротного капіталу.

Обсяг оборотних коштів підприємства слід порівняти з показниками обсягу коштів і обсягу реалізації продукції (табл. 2.1).

Аналіз даних таблиці 2.1 дає змогу стверджувати про позитивні тенденції у діяльності підприємства. Темп зміни обсягу оборотних коштів у 2015 році порівняно з 2014 роком становив 16,2%, що на 6,7% більше порівняно з темпом зміни обсягу коштів ТОВ «Терком». Як наслідок, обсяг реалізації зріс на 11462,5 тис. грн. і становив 36716,4 тис. грн. у 2015 році.

Таблиця 2.1

**Аналіз обсягу оборотних коштів, обсягу коштів та обсягу реалізації ТОВ
«Терком» за 2014-2015 роки*** (тис. грн.)

№ з/п	Показники	Роки		Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп зміни, %
		2014	2015		
1.	Оборотні кошти (середнє значення)	3843,9	4467,2	623,3	116,2
2.	Кошти (середнє значення)	8299,3	9085,1	785,8	109,5
3.	Обсяг реалізації (середнє значення)	25253,9	36716,4	11462,5	145,4

* Розраховано на основі даних фінансової звітності ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки [8]

Впродовж 2013-2015 рр. можна спостерігати зростання обсягу оборотних коштів ТОВ «Терком» (рис. 2.1).

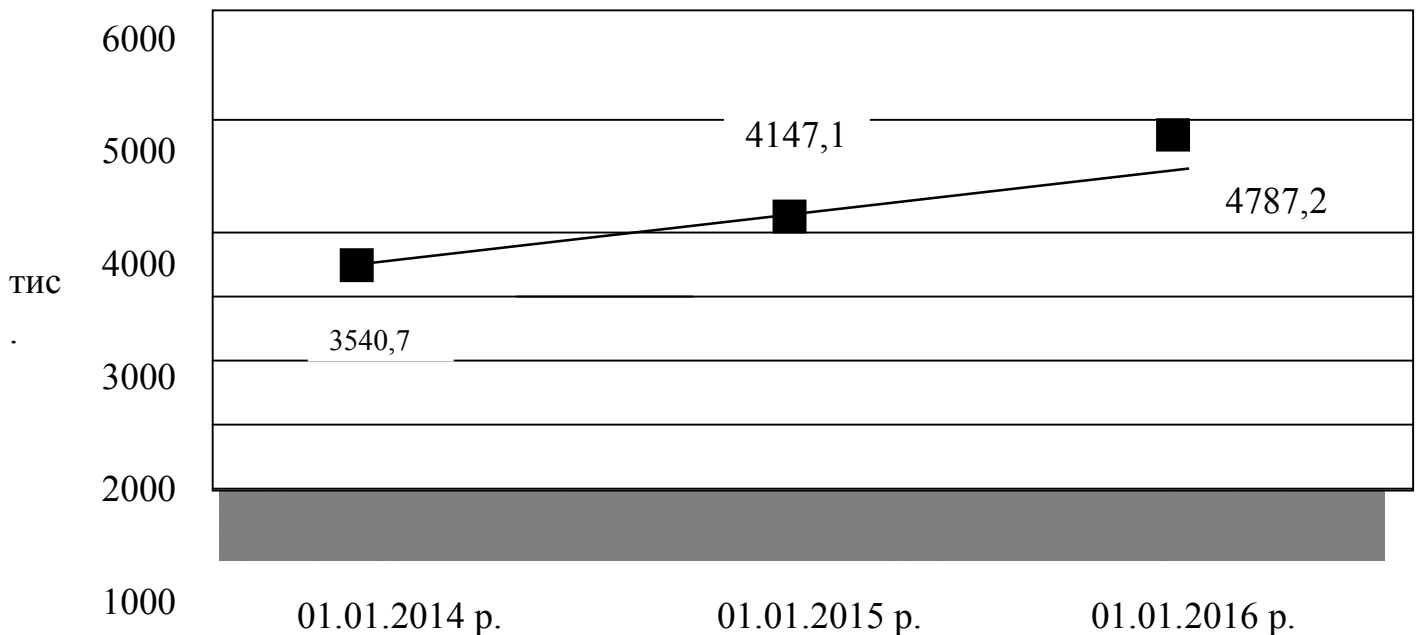

Рис. 2.1. Динаміка обсягу оборотних коштів ТОВ «Терком» впродовж 2013-2015 рр.

За період, що аналізується, спостерігається постійне зростання обсягу оборотних коштів підприємства. Так, у 2015 році обсяг оборотних коштів зріс в порівнянні з 2014 роком на 1246,5 тис. грн. (35,2%).

За динамікою частки оборотних коштів в загальній структурі коштів ТОВ «Терком» можна прослідкувати на рис. 2. 2.

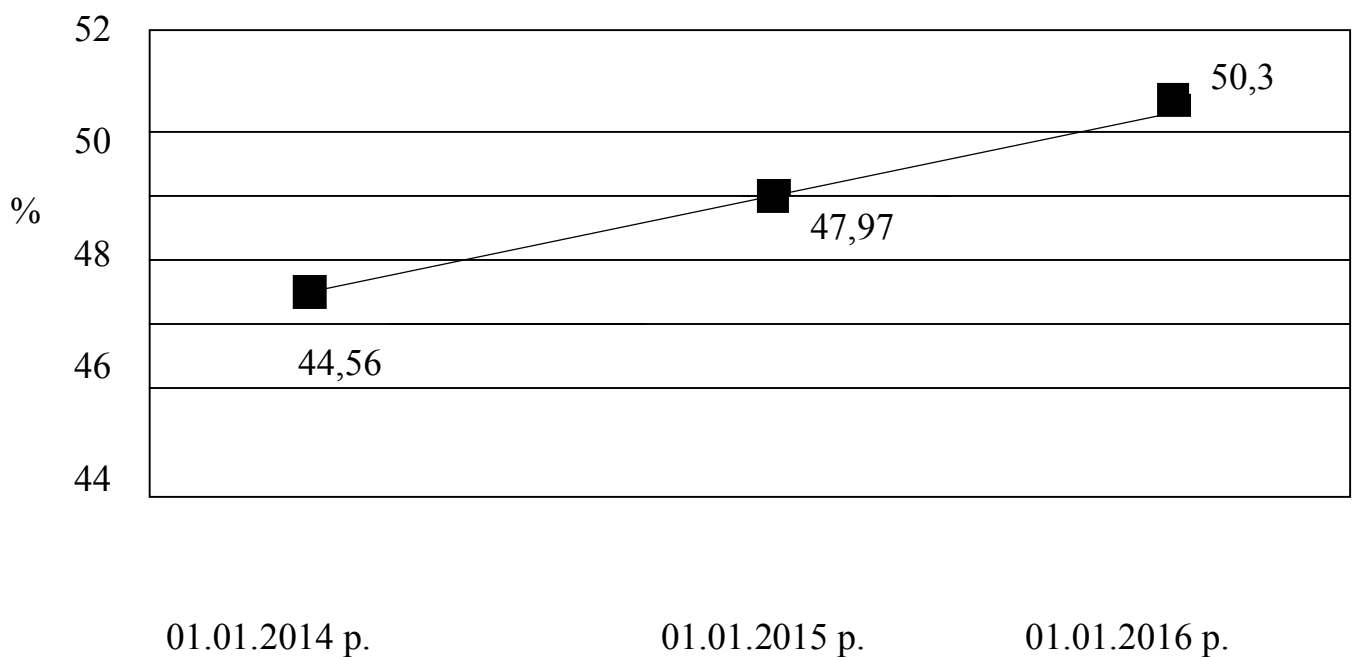

Рис. 2. 2. Динаміка частки оборотних коштів в загальній структурі коштів ТОВ «Терком» станом на 01.01.2013-01.01.2015 роки

Частка оборотних коштів в загальній структурі коштів підприємства зросла у 2015 році на 5,74% у порівнянні з 2014 роком.

Зростання частки оборотних коштів підприємства в загальній структурі його коштів свідчить про: формування більш мобільної структури коштів, що сприяє прискоренню оборотності капіталу підприємства; розширення виробничої діяльності [7, с. 41].

Однак, це можна пояснити нераціональністю обраної господарської стратегії, внаслідок чого значна частина коштів осідає в запасах. Відволікання частини коштів на кредитування споживачів товарів, робіт і

послуг свідчить про вилучення цієї частини оборотних коштів з обороту.

Склад оборотних коштів ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки проаналізуємо за даними табл. 2.2. Незважаючи на те, що в загальній структурі оборотних коштів підприємства у 2015 році найбільшу питому вагу займала готова продукція (51,9%), за період, що аналізується, найбільший темп приросту спостерігався за виробничими запасами (21,58%), тобто виробничі запаси зросли і склали 1758,8 тис. грн. на кінець 2015 року. Це є позитивним моментом і свідчить про активізацію виробничої діяльності підприємства, що підтверджує зростання обсягу реалізації.

Таблиця 2.2

Аналіз складу оборотних коштів ТОВ «Терком»

за 2014-2015 роки*

Показники	2014 р.		2015 р.		Абсолютне відхилення	Темп приросту
	на поч.	на кін.	на поч.	на кін.		
Оборотні кошти, всього	3540,7	4147,1	4147,1	4787,2	623,3	16,2
Виробничі запаси	1187	1463	1463	1758,8	285,9	21,58
Готова продукція	1934,6	2168,2	2168,2	2473,3	269,35	13,13
Дебіторська заборгованість	383,5	349,3	349,3	497,2	56,85	15,52
Грошові кошти	35,6	166,6	166,6	57,9	11,15	11,03

* Розраховано автором на основі даних фінансової звітності ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки [8]

Однак, це може призвести до сповільнення оборотності оборотного капіталу, в результаті чого погіршиться фінансовий стан підприємства. Зростання обсягу дебіторської заборгованості у 2014 році на 56,85 тис. грн. порівняно з обсягом в 366,4 тис. грн. у 2015 році свідчить про збільшення обсягу продаж. Однак, це вимагає більш детального аналізу дебіторської

заборгованості, оскільки постійне зростання її обсягу може привести до нестачі фінансових ресурсів на підприємстві, сповільнення оборотності капіталу і збільшення ризику неповернення боргів і зменшення прибутку. Темп приросту грошових коштів склав 11,03%, а їх частка у загальній структурі оборотних коштів підприємства є незначною, однак достатнього рівня.

Структура оборотних коштів ТОВ «Терком» у 2014 році відображено на рис. 2.3. Як видно з рис. 2.3, найбільшу частку в загальній структурі коштів підприємства займає готова продукція (51,9%) і виробничі запаси (36,1%). Це пояснюємо тим, що сферою діяльності ТОВ «Терком» є виробництво і реалізація будівельних матеріалів. Однак, це вимагає більш детального аналізу їх складу з метою оцінки ефективного використання. Необхідно зазначити, що нераціональність обраної стратегії може призвести до того, що значний обсяг коштів осяде в запасах. Щоб цього уникнути, підприємству необхідно проводити маркетингові дослідження та підвищувати якісні характеристики ділової активності.

За даними табл. 2.3. проаналізуємо склад і структуру оборотних коштів ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки.

Основна частка в оборотних активах ТОВ «Терком» належить запасам, обсяг яких у 2015 році становив 3931,7 тис. грн. (88%), що на 555,3 тис. грн. більше порівняно з 2014 роком. Приріст виробничих запасів на 21,6% свідчить про розширення виробничої діяльності.

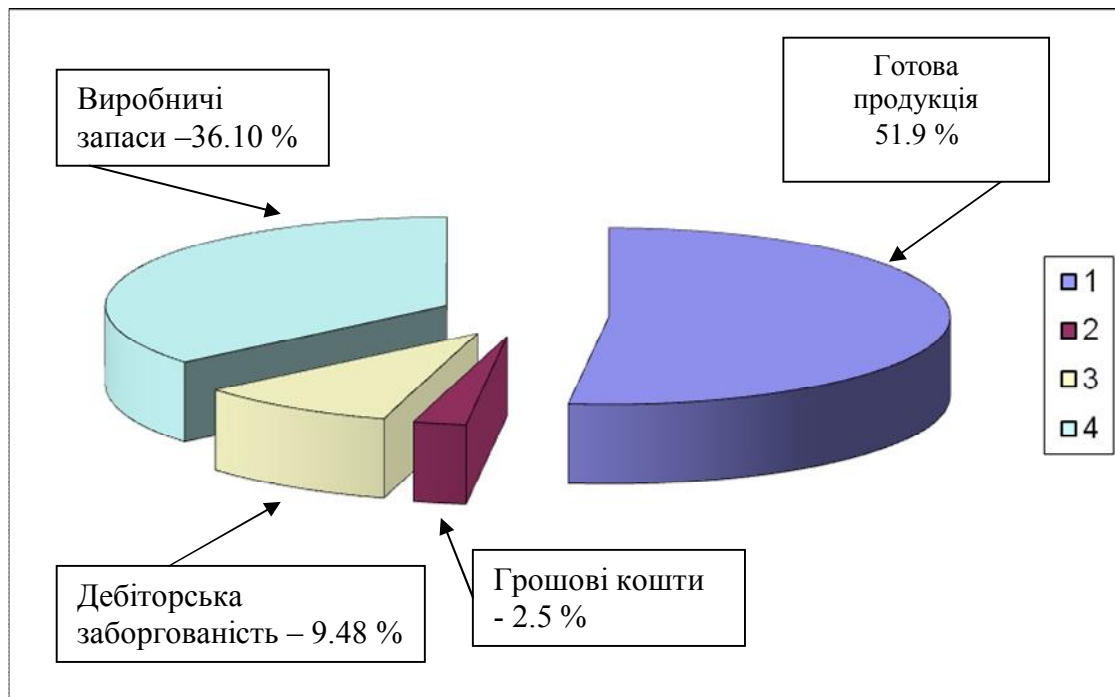

Рис. 2.3. Структура оборотних коштів ТОВ «Терком» у 2014 році

Однак, це вимагає постійного контролю за складом і якістю виробничих запасів, оскільки значний їх обсяг може призвести до зниження ліквідності запасів, до сповільнення оборотності оборотних коштів, їх псування та старіння, до зростання складських витрат, що негативно позначається на кінцевих результатах діяльності і може призвести до спаду ділової активності підприємства.

Хоча відбулося зростання обсягу готової продукції на 269,4 тис. грн. до рівня 2320,8 тис. грн. у 2014 році, її частка у загальній структурі оборотних коштів підприємства зменшилась на 1,5%. Однак, готова продукція у 2015 році становить найбільшу частку у загальній структурі оборотних коштів підприємства – 51,9%. Значний обсяг готової продукції може бути причиною високої собівартості продукції, неритмічності випуску і відвантаження, втратою ринків збуту. Це призводить до сповільнення оборотності оборотного капіталу, зростання кредиторської заборгованості постачальникам і перед бюджетом. Зростання обсягу дебіторської заборгованості на 44,6 тис. грн. свідчить про зростання обсягу продаж та

нераціональну кредитну політику щодо покупців, неплатоспроможність і банкрутство деяких покупців, що вимагає проведення детального якісного аналізу дебіторської заборгованості. Значний обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги є результатом кредитування покупців, а до таких дій просто змушує конкуренція: запровадження кредитування контрагентів з метою збільшення своєї частки на ринку.

Таблиця 2.3

Аналіз складу і структури оборотних коштів ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки

Показники	2014 р.		2015 р.		Відхилення		Темп зміни	Темп приросту, %
	тис. грн.	в % до загальної суми	тис. грн.	в % до загальної суми	Абсолютне	В %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Запаси	3376,4	87,8	3931,7	88,0	555,3	0,2	116,4	16,4
1.1 Виробничі запаси	1325	34,5	1610,9	36,1	285,9	1,6	121,6	21,6
1.2. Готова продукція	2051,4	53,4	2320,8	51,9	269,4	-1,5	113,1	13,1
2. Дебіторська заборгованість:	382,4	9,9	427,0	9,6	44,6	-0,3	111,7	11,7
2.1. за товари, роботи і послуги	253,9	6,6	311,9	6,9	58,0	0,3	122,9	22,9
2.2. за розрахунками з бюджетом	96,4	2,5	87,3	1,6	-9,1	-0,9	90,5	-9,4
2.3. за виданими авансами	-	-	7,4	1,2	7,4	1,2	-	-
2.3. інша поточна дебіторська заборгованість	32,1	0,8	20,4	0,5	-11,7	-0,3	63,6	-36,4
3. Грошові кошти	100,9	2,6	112,2	2,5	11,3	-0,1	96,2	-3,8
Оборотні кошти, всього	3843,9	100	4467,2	100	623,3	-	116,2	16,2

Механізм управління оборотними коштами підприємства передбачає аналіз їх ліквідності і прийняття ефективних управлінських рішень з метою підвищення ліквідності оборотних коштів та мінімізації ризику. Забезпечення ліквідності оборотних коштів, достатньої для підтримки платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями, досягається за допомогою постійного контролю за обсягом оборотних коштів в грошовій, тобто абсолютно ліквідній формі, а також шляхом формування обсягу високоліквідних коштів у формі поточних фінансових інвестицій та інших коштів, які при необхідності можуть швидко трансформуватися у грошові кошти, зменшення частки низьколіквідних і неліквідних оборотних коштів. Склад оборотних коштів ТОВ «Терком» за ступенем їх ліквідності проаналізуємо за даними таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

**Аналіз ліквідності оборотних коштів
ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки**

Показники	2014 р.		2015 р.		Відхилення		Темпи зміни, %	Темп приросту
	тис. грн.	в % до загальної суми	тис. грн.	в % до загальної суми	абсолютне	в %		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Абсолютно ліквідні	100,9	2,6	112,2	2,5	11,3	-0,1	111,2	11,2
- грошові кошти та їх еквіваленти	100,9	2,6	112,2	2,5	11,3	-0,1	111,2	11,2
2. Високоліквідні	382,4	9,9	427	9,6	44,6	-0,3	111,7	11,7
- дебіторська заборгованість за товари	253,9	6,6	311,9	6,9	58,0	0,3	122,8	22,8
- дебіторська заборгованість за розрахунками	96,4	2,5	94,7	2,1	-1,7	-0,4	98,2	-1,8

Продовження таблиці 2.4

- інша поточна заборгованість	32,1	0,8	20,4	0,5	-11,7	-0,3	63,6	-36,4
3. Середньо ліквідні	2051,4	53,4	2321	51,9	269,4	-1,5	113,1	13,1
- запаси готової продукції	2051,4	53,4	2321	51,9	269,4	-1,5	113,1	13,1
4. Низько ліквідні	1325	34,5	1611	36,1	285,9	1,6	121,6	21,6
- виробничі запаси	1325	34,5	1611	36,1	285,9	1,6	121,6	21,6
5. Неліквідні	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Оборотні кошти, всього	3843,9	100	4467	100	623,3	-	116,2	16,2

*Розраховано на основі даних фінансової звітності ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки [8]

Як свідчать дані таблиці 2.4, якість ліквідності оборотних коштів є на достатньому рівні. Основну частку оборотних коштів ТОВ «Терком» становлять середньоліквідні кошти – 51,9%. Це означає, що кошти можуть бути перетворені в грошові кошти без відчутних втрат своєї ринкової вартості. Однак, спостерігається зростання обсягу низьколіквідних оборотних коштів на 285,9 тис. грн. або на 21,6%, що вимагає оцінки виробничої програми, її ефективності і активності маркетингової діяльності. Це потребує досконалішої організації матеріально-технічного постачання, збуту, скорочення тривалості виробничого циклу.

3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах формування ринкових відносин принципово змінюється філософія господарювання. Вона базується не на витратному механізмі господарювання, а на реальному аналізі попиту та пропозиції продукції, товарів, робіт та послуг. Кардинальним чином змінюється і стратегія управління фінансами підприємств, у тому числі їх коштами. Ця стратегія орієнтована переважно на власні кошти у формі чистого прибутку й амортизаційних відрахувань. Власники взаємно фінансують один одного через надання комерційного кредиту, випуск і розміщення емісійних цінних паперів, фінансовий лізинг, використання інших форм взаємовідносин. Суб'єкти господарювання в ринковому середовищі несуть повну матеріальну відповідальність своїми доходами і майном за фінансову політику, яку вони проводять. Це положення означає й іншу особливість управління фінансами підприємств – необхідність аналітичного підходу до його діяльності. Мається на увазі оцінка ефективності управління фінансами, зокрема коштами підприємства. Відсутність такої оцінки може призвести до втрати фінансової стійкості підприємства, його неплатоспроможності в результаті дефіциту грошових коштів і до інших негативних наслідків. Без оцінки ефективності управління коштами неможливо правильно вибрати обґрунтовану стратегічну і тактичну політику управління фінансами підприємства. Як показують проведенні вченими дослідження на 80% підприємств фінансова стійкість залежить від якості довгострокових і середньострокових управлінських рішень щодо управління коштами.

Що стосується ефективності управління коштами підприємства, то його мета – визначити оптимальну структуру коштів підприємства. Вважається, що чим вищий коефіцієнт співвідношення оборотних коштів і

основних засобів підприємства, тим вища ліквідність підприємства і тим нижчий ризик неплатоспроможності за умови, що інші фактори є незмінними. Важливим моментом розроблення раціональної фінансової стратегії є діагностика внутрішнього і зовнішнього середовища. Діагностика внутрішнього середовища включає розроблення заходів щодо управління оборотними і необоротними коштами підприємства.

Ефективне управління оборотними коштами полягає в наступному:

1. Вибір оптимального рівня і раціональної структури оборотних коштів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства. При цьому найбільш загальними умовами забезпечення раціональної структури оборотних коштів для всіх підприємств незалежно від організаційно-правових форм господарювання та форм власності є такі. По-перше, вартість оборотних коштів (без урахування грошових коштів) має бути більшою або дорівнювати сумі кредиторської заборгованості за товарними операціями. По-друге, сума дебіторської заборгованості на визначену дату за балансом повинна бути меншою або дорівнювати загальній сумі кредиторської заборгованості на відповідну дату.

2. Вибір оптимального рівня джерел формування оборотних коштів, ураховуючи при цьому ефективність використання оборотного капіталу та ризику, який впливає на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства.

3. Наявність чистого оборотного капіталу, який дає змогу забезпечити рівень ліквідності балансу підприємства (абсолютної, поточної, загальної). Визначені коефіцієнти повинні перевищувати оптимальні значення або дорівнювати їм. Слід зазначити, що в практиці господарювання мінімальна величина чистого оборотного капіталу має бути не нижче 10% загального обсягу оборотних коштів. Інакше підприємство може втратити платоспроможність.

У разі від'ємного значення чистого оборотного капіталу підприємство змушене залучати кредити комерційного банку.

4. Забезпеченість підприємства оптимальним розміром грошових коштів, який залежить від обсягу виробництва та швидкості оборотності оборотних коштів, у тому числі і грошових коштів. Ефективне управління оптимальним розміром грошових коштів досягається прискоренням надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства, скороченням періоду для здійснення розрахунків за відвантажену продукцію, підвищенням ефективності від вкладених грошових коштів. Завдання підвищення ефективності використання грошових коштів може бути досягнуте через інвестування у високоліквідні фінансові інструменти або зберігання тимчасово вільних грошових коштів на депозитних рахунках комерційних банків. Підвищується ефективність використання грошових коштів за рахунок мінімізації сукупних витрат на їх утримання і зворотної конвертації короткострокових вкладень у готівкові засоби платежу.

5. Вибір оптимального операційного і фінансового циклів через скорочення виробничого процесу, прискорення оборотності дебіторської заборгованості та уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

6. Оптимізація параметрів розрахункових операцій на основі вимог та потреб моделі управління дебіторською заборгованістю, а також строку іммобілізації фінансових ресурсів у сферу обігу, мінімізація тривалості обороту оборотного капіталу, здійснення розрахунків з постійними покупцями шляхом періодичних платежів, тобто періодичних грошових переказів [10, с. 221].

Однією з найважливіших складових управління оборотними коштами є вибір способу їх фінансування.

Найбільш поширеним а підчас і єдиним способом фінансування оборотних коштів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має

наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів. Необхідність у власному оборотному капіталі визначається по остаточному принципу. Уміле управління кредиторською заборгованістю, дозволяє їм значно скоротити потребу в власних грошових коштах. Але слід пам'ятати, що фінансування за рахунок боргів - це добре, але до певної межі. Забагато боргів посилюють ризик і підвищують потенціальну загрозу неплатоспроможності [7, с.170].

Планування можливостей використання кредиторської заборгованості в якості джерела фінансування має свої особливості. Величина і строк обороту кредиторської заборгованості залежить від умов кредиту постачальників. Тому, як правило, необхідно оцінити наступні моменти: чи є дані умови надання кредиторської заборгованості загальними для даної галузі та регіону; чи може змінитися позиція на ринку і якщо так, то як; наскільки сильні економічні зв'язки постачальників.

Використання короткострокових кредитів для фінансування поточних потреб не є сьогодні популярним, що пояснюється їх дороговизною. Відмова від таких кредитів не завжди правомірна. При фінансуванні проекту, як правило, використовуються як власні так і позикові кошти і ціна джерел фінансування має розраховуватись як середньозважена величина. Прийняття в розрахунок ціни якого-небудь одного джерела може привести до помилкових висновків.

При наявності на підприємстві розробленої ринкової стратегії поведінки залучення капіталу збільшує можливості фірми по розширенню діяльності, дозволяє використати ефект фінансового важеля, підвищити рентабельність власного капіталу. В іншому випадку банківські кредити замість забезпечення росту компанії, її фінансового оздоровлення можуть спровокувати кризову ситуацію.

Наслідками впровадження ефективної політики управління оборотними коштами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних коштів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних коштів
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.
- Завданнями, вирішення яких сприятиме фінансовому оздоровленню підприємств є:
 - розроблення методів управління запасами та грошовими коштами з урахуванням сучасних економічних умов;
 - вдосконалення роботи з клієнтами зі стягнення дебіторської заборгованості з урахуванням світового досвіду;
 - здійснення обґрунтованих розрахунків щодо доцільності та обсягів знижок за передоплату;
 - ретельне планування можливості використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження сформульовані у наступних висновках:

1. Достатність оборотного капіталу залежить від джерел формування, а також ефективного використання з метою максимізації прибутку підприємства.

2. В процесі управління оборотними коштами підприємства поставлено низку завдань, основними з яких є забезпечення безперебійності виробничого процесу з врахуванням тривалості операційного та фінансового циклів; оптимізація їх складу; забезпечення підвищення рентабельності оборотних коштів; мінімізація ризиків і втрат, пов'язаних з формуванням і використанням оборотних коштів.

3. ТОВ «Терком» політиці управління оборотними коштами приділяє значну увагу. Необхідно вибрати і дотримуватися правильної стратегії і тактики управління оборотними коштами у розрізі їх складу з урахуванням загальної стратегії управління підприємством. Джерела формування оборотних коштів значною мірою визначають ефективність їх використання. Провідну роль у складі джерел формування на ТОВ «Терком» відіграють власні оборотні кошти. Однак, підприємству доцільно залучати та використовувати позичений капітал при формуванні оборотних коштів, що забезпечувало б ріст фінансового потенціалу підприємства. При виборі величини оборотних коштів на ТОВ «Терком» дотримуються гнучкої тактики, що полягає у зростанні поточних оборотних коштів з метою збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції, в результаті чого збільшується ліквідність підприємства, однак і зростають витрати. За результатами проведеного аналізу фінансування оборотних коштів з точки зору оптимізації прибутковості і ризику найбільш оптимальною є стратегія компромісного фінансування. Дана стратегія оптимально поєднує рівень прибутковості і

середній рівень ризику, забезпечує достатньо високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. / Бланк І.А. /– К.: Ника-Центр, Эльга, 2010. – 680с.
2. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління підприємством. Навч. Посібник. / Василенко В. О., Ткаченко Т. І. /– Вид. II, виправлене і доп. – К.: Центр навч. Літератури. - 2014 р. – 400с.
3. Білик М. Обороти кошти підприємств/ Білик М. // Фінанси України. – 2014 р. – № 2. – с. 115 – 123.
4. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: Навчальний посібник./ Зятковський І.В. / – К.: Кондор, 2014. – 246с.
5. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник./ Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. / – Чернігів: ЧДІЕУ, 2011. – 456с.
6. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб./ Коробов М.Я. / – К.: т-во „Знання”, КОО, 2012. – 240с.
7. Ніктбах Е., Гроппелі А. Фінанси. / Ніктбах Е., Гроппелі А. /– К.: Вік, Глобус, 2012. – 120с.
8. Фінансова звітність (окремі форми)ТОВ «Терком» за 2014-2015 роки.
9. Фінансовий менеджмент: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. / А.М. Поддєрьогін, Л.Д. Буряк, Н.Ю. Калач та ін. – К.: КНЕУ, 2014. – 294с.
10. Фінансовий менеджмент. Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред., проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2014. – 536 с.
11. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2010. – 240с.
12. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 320 с.
13. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. 2-ге вид., перероб. та допов. Навч. пос. - К: Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.

14. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О. О. Терещенко, Я. І. Невмержицький, А. П. Куліш та ін.; За заг. ред. О. О. Терещенка. – К.: КНЕУ, 2006. – 312 с.
15. Федоров В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / за ред. В. Федосова. - К.: КНЕУ, 2002.
16. Щиборщ К.В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий. - М., 2004. - 592 с.